

СХВАЛЕНО
розпорядженням Кабінету Міністрів України
від _____ № _____

**Стратегія
реформування лісового господарства України на період до 2022 року**

Загальні положення

Ця Стратегія визначає ключові проблемні питання, мету та основні цілі, напрями та механізми досягнення цілей, інструменти реалізації Стратегії з метою забезпечення сталого ведення та ефективного управління лісовим господарством.

Стратегія спрямована на визначення цілей та інструментів для розв'язання екологічних, економічних та соціальних проблем лісового господарства України, та створення умов для сталого розвитку з урахуванням географічних та інших особливостей.

Необхідність підготовки Стратегії викликана розумінням надзвичайно важливої ролі лісів для екологічної, економічної та соціальної стабільності держави, необхідності системного удосконалення ведення лісового господарства в Україні для забезпечення довгострокових інтересів держави на основі поєднання принципів державного регулювання з механізмами ринкових відносин з огляду на цілі децентралізації влади, необхідністю розвитку державно-приватного партнерства, збільшення кількості робочих місць, зайнятості сільського населення, мінімізації корупційних ризиків та вчинення правопорушень, утвердження відкритих, прозорих механізмів прийняття управлінських та кадрових рішень і першочергового забезпечення вітчизняних виробників шляхом створення прозорого ринку деревини.

Стратегія розроблена з урахуванням потреби у здійсненні структурних реформ в галузі, зокрема реформування системи управління лісовим господарством для забезпечення чіткого розмежування функцій між суб'єктами управління галузі.

Стратегія передбачає подальше інтегрування і посилення внеску лісового господарства України в:

- 1) попередженні наслідків змін клімату та забезпечення екологічної стабільності держави, збереження біорізноманіття;
- 2) покращенні економічної ситуації в регіонах та в країні в цілому;
- 3) розвитку сільських територій.

Сучасний стан лісового господарства

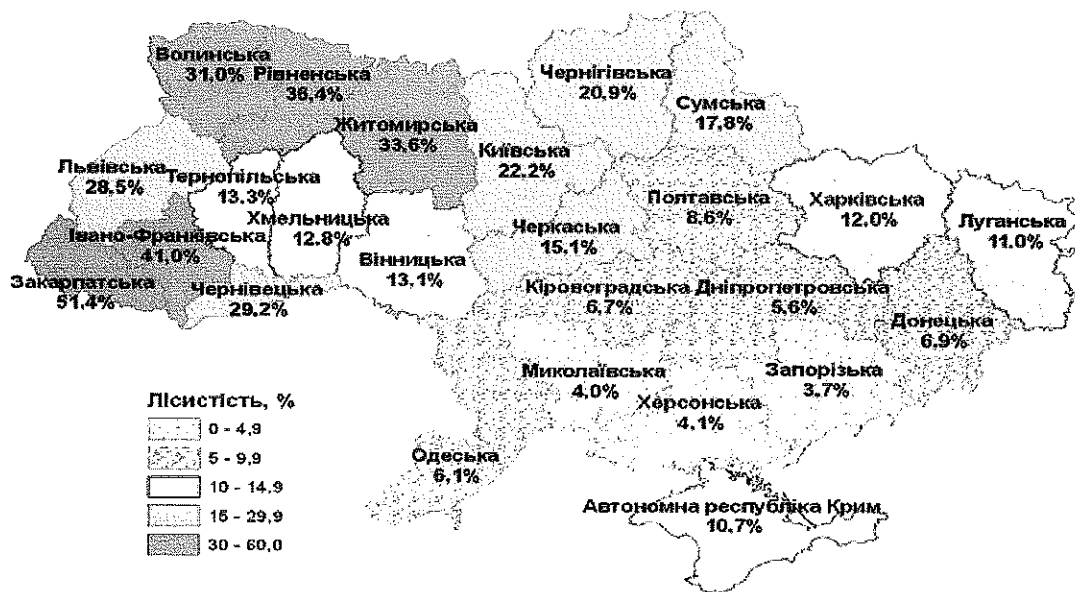
Ліси України за своїм призначенням і розміщенням виконують переважно водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі та інші екологічні функції і забезпечують потреби суспільства в лісових ресурсах.

Загальна площа лісових ділянок, що належить до лісового фонду України, становить 10,4 млн га, в тому числі вкриті лісовою рослинністю - 9,6 млн га.

Лісистість України становить 15,9%. Незважаючи на невелику лісистість території Україна займає у Європі 9-те місце за площею лісів та 6-те місце за запасами деревини. За 50 років лісистість зросла майже у півтора рази.

Лісорослинні умови в Україні неоднорідні, тому ліси по території держави розміщені нерівномірно. Лісистість варіює від 3,7% в Запорізькій до 51,4% в Закарпатській областях.

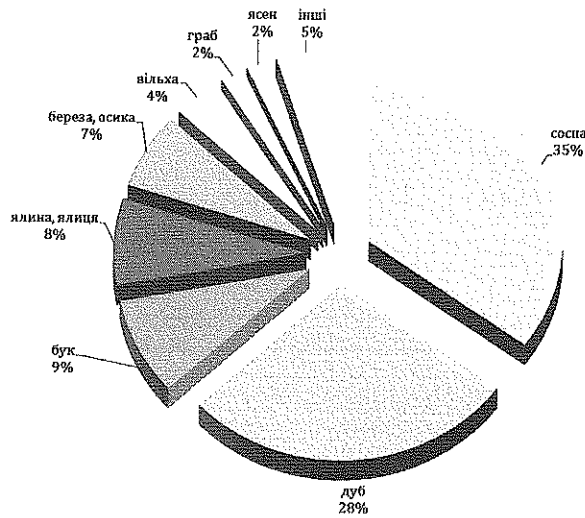
Ліси зростають у трьох природних зонах (Полісся, Лісостеп, Степ), в Карпатах та гірських районах Криму, які мають різкі відмінності щодо лісорослинних умов.

Більше половини лісів країни рукотворні і потребують посиленого догляду.

Тому найбільшу питому вагу у насадженнях мають середньовікові деревостани – 45%. Середній вік лісів становить понад 60 років, відбувається поступове старіння лісів, що призводить до погіршення їх санітарного стану.

У лісах України зростає понад 30 видів головних деревних порід, серед яких домінують сосна, дуб, бук, ялина, береза, вільха, ясен, граб, ялиця. Хвойні насадження займають 43% загальної площі, зокрема сосна – 35%. Твердолистяні насадження становлять 43%, зокрема дуб і бук – 37%.

Запас деревини в лісах оцінюється в межах 2,1 млрд куб. м.

За рік в лісах України в середньому приростає 35 млн куб. м деревини. Середньорічний приріст деревини на 1 га у лісах Держлісагентства становить 3,9 куб. м на 1 гектар і коливається від 2,5 куб. м у Степовій зоні до 5,0 куб. м в Карпатах.

Відбувається поступове збільшення запасу, що підтверджує значний економічний і природоохоронний потенціал наших лісів.

Площа осередків шкідників і хвороб - більше 600 тис. га, що складає 7% вкритої лісом площі країни. В цих осередках щорічно проводяться заходи боротьби на площі понад 100 тис. га.

На сьогодні лісопатологічна ситуація в лісах України продовжує бути напруженою, особливо у центральних та південних областях, і вимагає постійної уваги та оперативних дій щодо недопущення масового ураження насаджень шкідниками і хворобами лісу.

Щорічно заходи з формування і оздоровлення лісів (рубки догляду, санітарні, лісовідновні, реконструктивні та інші) здійснюються на площі до 300 тис. га, в т.ч. лісівничі догляди за молодняками на площі до 40 тис. га.

Деревина є основним видом лісових ресурсів. Щорічний обсяг заготівлі ліквідної деревини від всіх видів рубок по Держлісагентству становить близько 16 млн. м³, у тому числі від рубок головного користування близько 7.5 млн. м³.

Потенціальні запаси і можливості українських лісів великі і, на думку спеціалістів та міжнародних експертів, повністю не використовуються. Використання щорічного приросту знаходиться в межах 60%, а в країнах Європи використання щорічного приросту складає 70-80%. В Україні протягом року вирубується лише 0,9% запасу, тоді як у Швейцарії щорічний обсяг рубок складає 1,9% запасу, Чехії – 2,4%, Фінляндії – 2,8%, Великобританії і Бельгії – 3 і 3,1%, відповідно.

Беручи до уваги збільшення площі стиглих і перестійних насаджень у лісах України, в найближчі роки об'єктивним є збільшення норми заготівлі деревини.

Лісозаготівлі є базисом формування власних коштів підприємств для розширеного відтворення лісів та сталого розвитку лісового господарства. Понад 70% основних засобів виробництва задіяні у цьому технологічному процесі. Впродовж останніх років впроваджуються сучасні високопродуктивні механізми та екологічнобезпечні технології.

Головним напрямком використання деревини є поставка її для задоволення потреб переробної промисловості, підприємств будівельного та агропромислового комплексу.

Виручені від реалізації кошти направляються на фінансування лісогосподарського виробництва, розвиток матеріальної бази, виконання соціальних програм.

Обмеження експорту деревини.

Законом України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» встановлено, тимчасову, строком на 10 років, заборону вивезення за межі митної території України в митному режимі експорту лісоматеріалів необроблених (код 4403) деревних порід, крім сосни – з 1 листопада 2015 року; деревних порід сосни – з 1 січня 2017 року.

В зв'язку з цим є необхідність у розробці окремої програми по глибокій переробці деревини з високою доданою вартістю та врегулювання ринку деревини в Україні.

Проблеми лісового господарства, для вирішення яких розроблена ця Стратегія

Основними причинами виникнення проблем у лісовій сфері є:

- недосконалість системи управління лісовим господарством, зокрема поєднання функцій регулювання, нагляду і контролю за обігом деревини з функціями по здійсненню господарської діяльності в межах одного центрального органу виконавчої влади;
- дисбаланс організаційно-правової структури управління лісовими ресурсами, що призводить до перекосів у фінансовому забезпеченні окремих лісокористувачів (відсутність фінансування заходів з ведення лісового господарства Півдня і Сходу країни та відсутність відповідних фахівців в цих регіонах);
- значний обсяг незаконних рубок, як наслідок великі масштаби функціонування тіньового обігу деревини;
 - корупційна складова в лісовому господарстві на всіх рівнях;
 - багатовідомча система управління лісами;
 - складність отримання правовстановлюючих документів щодо користування землями лісогосподарського призначення і як наслідок відсутність цих у більшості лісокористувачів;

- недосконалий механізм продажу необробленої деревини;
- нереалізовані законодавчі вимоги щодо охорони і захисту лісів;
- складна процедура притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності за незаконні рубки;
- відсутність економічних стимулів для поглибленої переробки деревини в середині країни;
- погіршення санітарного стану лісів, недосконала нормативно-правова база щодо можливостей реагування попередження втрати лісових насаджень;
- відсутність правових та економічних механізмів стимулювання запровадження природозберігаючих технологій;
- низький рівень інформування громадськості та інших зацікавлених сторін, про ліси і лісове господарство;
- недостатня наукова підтримка розвитку лісового господарства, зокрема відсутність науково обґрунтованої стратегії адаптації лісів до змін клімату внаслідок браку коштів на відповідні дослідження;
- недосконалість фінансово – економічного механізму розвитку лісового господарства та податкової бази, яка не враховує довгостроковості у вирощуванні лісу.

Мета та основні цілі

Метою Стратегії є формування засад державної політики для ефективного розвитку лісового господарства та забезпечення сталого лісоуправління з обов'язковим дотриманням екологічних та природоохоронних вимог, збільшення площі лісових насаджень, формування сприятливих умов для активізації розвитку деревообробної галузі.

Основними цілями Стратегії є:

- удосконалення нормативної бази лісового господарства з врахуванням сучасних умов європейського та світового досвіду;
- зміна моделі та механізмів державного управління у сфері лісового господарств;
- запровадження дієвих механізмів ліквідації діючих корупційних схем та запобігання виникненню нових;
- зміна підходів до державного управління лісовим та мисливським господарством на базі чіткого відокремлення функцій регулювання, нагляду і контролю від функцій здійснення господарської діяльності у лісовому господарстві;
- оптимізація та реорганізація структури та функцій суб'єктів господарювання державної власності у лісовій сфері;
- державне стимулювання розвитку господарської діяльності у деревообробній галузі з отриманням доданої вартості;

- запровадження ефективної системи продажу необробленої деревини;
- впровадження нової системи організації охорони і захисту лісів;
- удосконалення комунікаційного процесу та покращення обізнаності громадськості у сфері лісового господарства;
 - розвиток галузевої науки та освіти у сфері лісового господарства;
 - сприяння розв'язанню соціально-економічних проблем територіальних громад, зокрема створенню нових робочих місць та підвищенню зайнятості населення у лісовому секторі;
 - збільшення лісистості території, нарощення ресурсного та екологічного потенціалу лісів, шляхом розширення робіт з лісорозведення, в тому числі за рахунок земель запасу та самозаліснених земель;
 - посилення стійкості лісових екосистем до негативних факторів навколишнього середовища, зростаючого антропогенного навантаження, змін клімату.

Напрями та механізми досягнення цілей

Пріоритетними напрямами досягнення цілей є:

1. Удосконалення моделі та механізмів державного управління в сфері лісового господарства шляхом:
 - Посилення ролі центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері лісового господарства.
 - Розмежування регуляторних, наглядових і контрольних функцій та функцій здійснення господарської діяльності, через внесення змін до законодавства, які б передбачали наділення центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства функціями державного регулювання, моніторингу та контролю за діяльністю суб'єктів господарювання у сфері лісового та мисливського господарства.
 - Передачі функцій здійснення господарської діяльності у сфері лісового та мисливського господарства новоствореному суб'єкту господарювання державної власності, повноваження щодо управління корпоративними правами якого здійснюватиме Кабінет Міністрів України.
2. Створення нової ефективної системи попередження і виявлення незаконних рубок шляхом запровадження:
 - Створення служби лісових інспекторів;
 - електронного обліку деревини для всіх постійних лісокористувачів;
 - дистанційного зондування землі, аерокосмічної фотозйомки.

3. Передбачити спрощені умови отримання правовстановлюючих документів для постійних лісокористувачів на землю лісогосподарського призначення.
4. Запровадити єдину процедуру продажу необробленої деревини для всіх постійних лісокористувачів з використанням світових та європейських практик.
5. Забезпечити нормативно-правове регулювання посилення адміністративної та кримінальної відповідальності, передбачити чіткий розподіл повноважень між правоохоронними органами для фіксації та збору доказової бази щодо правопорушень у лісовій сфері.
6. Запровадження ефективних механізмів оперативного реагування на проблеми пов'язаних з санітарним станом лісів.
7. Розробка державної програми компенсації за використання природозберігаючих технологій.
8. Формування державної політики щодо підвищення якості та доступності інформації про ліси та лісове господарство.
9. Запровадження системи економічних стимулів, пільг, дотацій, тощо для активізації суб'єктів господарювання у деревообробній галузі, які використовують безвідходний цикл переробки деревини.
10. Запровадити державну програму стимулювання діяльності лісогосподарюючих суб'єктів у сфері використання та реалізації недеревних ресурсів.

Інструменти реалізації Стратегії

Інструментом реалізації Стратегії є План заходів щодо реалізації Стратегії, що затверджується окремим актом Кабінету Міністрів України і повинен містити детальні строки та перелік виконавців щодо усіх напрямів та цілей зазначених у відповідному розділі Стратегії. Цей план є обов'язковим для виконання всіма виконавцями, зазначеними у ньому.

Органами, що забезпечують реалізацію Стратегії, є центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері лісового господарства, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства, інші міністерства та центральні органи виконавчої влади, які беруть участь у розробленні проектів нормативно-правових актів з питань реалізації Стратегії.

Фінансове забезпечення впровадження Стратегії

Реалізація заходів, визначених Стратегією, здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, коштів лісокористувачів, а також інших джерел, у тому числі коштів міжнародних організацій та іноземних інвесторів.

Очікувані результати

Реалізація Стратегії сприятиме зниженню рівню корупції у лісовому господарстві, забезпеченню чіткого розмежування функцій між суб'єктами управління галузі, створення дієвої системи контролю за веденням лісового господарства, переведенню лісового господарства на засади сталого розвитку та ефективному управлінню лісовим господарством, збільшенню площі лісів держави, збереженню біорізноманіття та невиснажливого лісокористування, задоволенню потреб суспільства в лісових ресурсах, поліпшенню водорегулюючих, ґрунтозахисних, рекреаційних та інших корисних властивостей лісів створенню сприятливіших умов для розвитку підприємництва та нових робочих місць, зменшенню загрози деградації земель, зростанню частки продукції лісового господарства у внутрішньому валовому продукті, забезпеченню зайнятості та соціальної захищеності працівників лісового сектору, зростанню інвестицій у лісову галузь, виробництва з доданою вартістю, а також гармонізації норм ведення лісового господарства України з відповідними критеріями Європейського Союзу.

Моніторинг та оцінка ефективності впровадження Стратегії

Моніторинг та оцінку ефективності реалізації Стратегії щорічно проводить центральний орган виконавчої влади, який формує державну політику у сфері лісового господарства.

З метою дотримання об'єктивності та неупередженості проведення такого моніторингу та оцінки до його проведення передбачено залучати наукові установи, неурядові організації та незалежні інститути.

Варташ М.Т. Варташ